

26 stycznia - Dzień Transplantacji

Dzień Transplantacji obchodzony jest w Polsce 26 stycznia od 2003 roku. Właśnie 26 stycznia w 1966 roku miał bowiem miejsce pierwszy w Polsce udany przeszczep narządu - nerki. Operacja, którą przeprowadzili profesorowie Jan Nielubowicz i Tadeusz Orłowski, odbyła się w I Klinice Chirurgii warszawskiej Akademii Medycznej.

Osoby, które zdecydują się zostać po śmierci dawcami narządów, uratują życie innym - podkreślają lekarze.

W Polsce żyje ok. 10 tys. osób z przeszczepionymi narządami. W ostatnich latach wykonywanych jest rocznie średnio 1,5 tys. operacji przeszczepiania narządów. Najczęściej są to nerki, w dalszej kolejności - wątroba, serce i trzustka. Trzustkę zazwyczaj przeszczepia się razem z nerką.

W Polsce pierwszy udany przeszczep serca przeprowadził w 1986 roku w Zabrze prof. Zbigniew Religa, wątroby - w 1987 roku w Szczecinie prof. Stanisław Zieliński, a trzustki - w 1988 roku w Warszawie prof. Jacek Szmidt.

Transplantacja - dlaczego warto zostać dawcą narządów?

Transplantacja to przeszczep narządu, tkanki lub komórek z jednego ciała do innego.

Codziennie 15 osób na świecie umiera, czekając na przeszczep. W Polsce w przypadku stwierdzenia zgonu obowiązuje zasada domniemanej zgody, zgodnie z którą, w przypadku braku wyrażenia sprzeciwu za życia wobec dawstwa narządów, osoba zmarła zostaje uznana za potencjalnego dawcę narządu. Transplantacja to szansa na życie nawet dla półtora tysiąca osób rocznie.

Transplantacja po śmierci dawcy

Osobę uznaję się za zmarłą, w przypadku stwierdzenia śmierci mózgu – stanu, w którym mózg został nieodwracalnie uszkodzony w wyniku zatrzymania krążenia krwi – wówczas nie istnieje już żadne leczenie, które może przywrócić takiej osobie życie.

Za życia można wyrazić chęć bycia dawcą narządów w przypadku śmierci poprzez dobrowolne oświadczenie woli, które można nosić przy sobie lub dołączyć do dokumentacji medycznej. Traktowane jest ono jako informacja o decyzji na wypadek śmierci, ale przede wszystkim stanowi przekaz i próbę zwiększania świadomości wśród swoich znajomych, krewnych i innych osób, które nie są przekonane bądź niechętne do zostania dawcą narządów.

WARTO WIEDZIEĆ: 1 osoba zmarła może uratować życie nawet 8 chorych osób i wielu innym pomóc w poprawie jakości życia.

Oświadczenia o zgodzie na transplantację nie trzeba zgłaszać, ani rejestrować w żadnym systemie. Wystarczy wypełnić krótki formularz, wydrukować i poinformować swoich bliskich.

Brak zgody na transplantację

Jeżeli ktoś za życia stanowczo nie wyraża zgody na zostanie dawcą narządów w przypadku swojej śmierci, musi zgłosić to w **Centralnym Rejestrze Sprzeciwów**. W przypadku pominięcia tego kroku, zgodnie z zasadą domniemanej zgody, taka osoba w przypadku braku sprzeciwu, zostanie uznana za potencjalnego dawcę narządów.

Inną możliwością jest własnoręcznie podpisane oświadczenie lub w przypadku oświadczenia ustnego, złożenie go w obecności przynajmniej 2 świadków, którzy w sposób pisemny potwierdzą sprzeciw.

W przypadku osoby małoletniej, rodzin/opiekun prawny może wyrazić sprzeciw w jego imieniu, ale jeśli osoba niepełnoletnia ukończyła 16 rok życia może już sama wyrazić własną wolę.

WARTO WIEDZIEĆ: Przeszczep narządu to wymiana „chorego” narządu na „zdrowy” – jest zabiegiem ratującym życie.

Transplantacja za życia dawcy

Zdarzają się sytuacje, w których oczekiwanie na liście biorców może kosztować naszego bliskiego (lub czyjegoś bliskiego) życie. Nieraz jedyną szansą na uratowanie życia jest przeszczep narządu od żywego dawcy.

Można zostać dawcą narządów dla:

- swoich najbliższych krewnych w linii prostej,
- rodzeństwa,
- małżonka (pod warunkiem potwierdzenia zgodności tkankowej).

W przypadku, gdy pragniemy pomóc innej osobie niż wyżej wymienione (osoba przysposobiona lub inna bliska) jest to możliwe w sytuacji, gdy uzasadniają to szczególne względy osobiste, ale wtedy konieczne jest uzyskanie zgody sądu rejonowego zgodnego z miejscem zamieszkania dawcy. Nie mogą temu towarzyszyć żadne przeciwwskazania medyczne i etyczne.

Transplantacja narządów a warunki do spełnienia

Warunki jakie muszą być spełnione by zostać żywym dawcą:

- Dawca musi być świadom potencjalnego ryzyka związanego z zabiegiem.
- Dawca musi być osobą świadomą, o pełnej zdolnej do czynności prawnych.

- Warunkiem przeszczepu za życia jest wyrażenie przez dawcę świadomej i dobrowolnej zgody w formie pisemnej w obecności lekarza.

WAŻNE: Niektóre narządy (np. nerka, segmenty wątroby) lub tkanki (np. szpik kostny) można pobrać od dawców za życia (tzw. żywi dawcy), jeśli nie stwarza to zagrożenia dla jego zdrowia i życia oraz wyrazi on na to zgodę.

Niemniej większość narządów i tkanek pobiera się od osób zmarłych, które nie wyraziły sprzeciwu za życia.

Czy warto zostać dawcą szpiku?

Przesłanki uzasadniające decyzję o transplantacji szpiku

- Możesz pomóc osobom, dla których przeszczep szpiku oznacza uratowanie życia (pacjentom z chorobami układu krwiotwórczego).
- Stopień pokrewieństwa nie ma znaczenia, liczy się zgodność tkankowa antygenów HLA między tkankami dawcy i biorcy (sprawdzana w rejestrze Dawców Szpiku).
- Im więcej potencjalnych zarejestrowanych dawców, tym większa szansa na znalezienie pary osób o zgodności tkankowej antygenów HLA.
- Znalezienie szpiku i udany przeszczep oznacza dla chorego szansę na normalne życie, na realizację swoich aspiracji i marzeń, na przeżycia i doświadczenia, których bez transplantacji nigdy nie mógłby doświadczyć. Po udanej transplantacji chory może przeżyć średnio 20-30 lat dłużej.
- Większość transplantacji narządów jest przeprowadzana z sukcesem (około 90 %).

Największą trudnością współczesnej transplantologii jest brak wystarczającej liczby narządów do przeszczepu.

WARTO WIEDZIEĆ: Szpik jest to cudowny kawałek siebie, który możemy całkowicie bezinteresownie ofiarować drugiej osobie.

Jak zostać dawcą szpiku?

Podstawowe kryteria, które musi spełnić potencjalny dawca szpiku

- Wiek 18-60 la;
- masa ciała ≥ 50 kg;
- BMI ≤ 40 kg/m²;
- Brak przeciwwskazań medycznych zgodnie z wytycznymi Światowej Organizacji Dawców Szpiku.

Przeciwwskazania do transplantacji szpiku według wytycznych Światowej Organizacji Dawców Szpiku:

- Choroby zakaźne,
- Choroby nowotworowe,
- Choroby autoimmunologiczne,
- Choroby układu sercowo-naczyniowego,
- Choroby krwi i szpiku,
- Choroby endokrynologiczne (układu hormonalnego),
- Choroby układu nerwowego,
- Choroby psychiczne,
- Inne choroby będące przeciwwskazaniem - m.in.: osteoporoza, wielotorbielowatość nerek, jaskra.
- Bycie biorcą przeszczepu,
- Przyjmowanie niektórych leków - m.in. leków immunosupresyjnych i leków wpływających na układ krwiotwórczy.

- Bycie uzależnionym od alkoholu, narkotyków i/ lub leków.

Zarejestrować się i zostać dawcą szpiku można poprzez stronę informacyjną Centralnego Rejestru Niepokrewnionych Potencjalnych Dawców Szpiku i Krwi Pępowinowej:

Ankieta jest anonimowa – do identyfikacji służy unikatowy kod dawcy. Dane są zamieszczone w elektronicznym Rejestrze Dawców Szpiku (dostępnym dla pacjentów w Polsce, ale i na świecie).

Próbka krwi pacjenta zostaje poddana analizie pod kątem określenia antygenów zgodności tkankowej HLA. Celem jest znalezienie osób o identycznych antygenach HLA, co jest niezbędne by przeszczep był udany. Badania mogą trwać kilka tygodni, a dane osobowe i wyniki badań zostają zapisane w bazie potencjalnych kandydatów na dawcę szpiku kostnego.

WAŻNE: Szansa na znalezienie pasujących do siebie dawcy i biorcy wynosi od 1 na 100 do nawet 25 tysięcy, dlatego tak ważne jest, by zarejestrowanych chętnych do bycia dawcą szpiku osób było coraz więcej, wtedy szanse na uratowanie chorego życia rosną.

Zawsze można zrezygnować z chęci bycia dawcą szpiku – wystarczy się wyrejestrować z Centralnego Rejestru Niepokrewnionych Dawców Szpiku i Krwi Pępowinowej.

Jeżeli okaże się, że dawca zostanie pozytywnie skojarzony z biorcą, zaczyna się etap procedury doboru. Ośrodek kontaktuje się z dawcą i potwierdza jego chęć zostania dawcą szpiku oraz wykonuje się ponowną, pogłębioną ocenę jego stanu zdrowia. W momencie potwierdzenia zgodności między dawcą a biorcą, dochodzi do ostatecznej kwalifikacji medycznej – w ośrodku transplantacyjnym najbliższym miejsca zamieszkania dawcy, gdzie wykonywana jest procedura pobrania szpiku.

Transplantacja to niezwykle skomplikowana procedura chirurgiczna

Transplantacja a anonimowość

Dawca i biorca nigdy nie powinni się poznać. Ustalenie takie wynika z obowiązującego w Polsce prawa (Art. 19. Ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek,

tkanek i narządów). Dane dawcy, jak i biorcy są objęte tajemnicą (zgodnie z przepisami dotyczącymi tajemnicy zawodowej i służbowej oraz tajemnicy dokumentacji medycznej prowadzonej przez podmioty lecznicze).

Zasada zachowania anonimowości nie dotyczy żywych dawców.

Bezpieczeństwo transplantacji

Aby uniknąć ryzyka handlu narządami, zarówno pobranie narządu (lub tkanki) od dawcy, jak i jego przeszczep do biorcy może odbywać się jedynie w ośrodkach medycznych, które są do tego uprawnione.

Narzędem od momentu pobrania do przeszczepienia opiekują się (kontrolują) w Polsce wspomniane upoważnione ośrodki medyczne i Poltransplant.

Transplantacja a pojawiające się wątpliwości

W przypadku jakichkolwiek wątpliwości, wystarczy skonsultować się z lekarzem, bądź ośrodkiem kwalifikującym.

Na temat transplantacji ważne słowa powiedział Jan Paweł II:

„Przeszczepy są dużym krokiem naprzód w służbie nauki dla człowieka. Niejeden zawdzięcza swoje życie transplantacji organu. Metoda przeszczepiania coraz częściej okazuje się ważnym sposobem wypełniania głównych celów całej medycyny, którym jest służba dla życia człowieka. (...) jednym ze sposobów kształcenia prawdziwej kultury życia jest dawanie organów w sposób dopuszczalny z etycznego punktu widzenia, a mianowicie mając na uwadze stwarzanie szansy na zdrowie a nawet życie osobom chorym, które często nie mają żadnej innej nadziei”.

Serdecznie Was pozdrawiam!

Barbara Magalska